

Asia: VN/7747/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Yleistukilaki

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomainen yleistuen saamisen edellytykseksi

Pelastakaa Lapset ei ole saanut yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamiseen liittyvää lausuntopyyntöä. Koska muutokset tulevat vaikuttamaan lasten ja lapsiperheiden elämään, katsomme tarpeelliseksi, että esitämme lapsenoikeusnäkökulmasta omat huomiomme ja suosituksemme. Lausuntomme on kokonaisuudessaan kohdassa ”Muuta lausuttavaa esityksestä”.

Pelastakaa Lasten työn perustana ja lainsäädännön arvioinnin viitekehyksenä on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka velvoittaa Suomen valtiota lain tasoisesti ja joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lisäksi kannanmuodostuksemme ja yhteiskunnallisen analyysimme perustana ovat järjestömme tekemät selvitykset sekä suoraan lapsilta ja perheiltä saatu kokemustieto.

- **Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta**

-

- **Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta**

-

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

-
- Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta

-
- Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta

-
- Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista

-
- Kielitaidon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksenantovaltuuden antamisesta

-
- Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta

-
- Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta

-

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalla maassa olevien osalta

-

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuuajasta

-

Näkemyksenne takuuajan kuluessa tarjottavista palveluista

-

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

-

Laki yleisistä kielitutkinnoista

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

-

Esityksen vaikutukset ja perustelut

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

-

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

-

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

-

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

-

Voimaantulo

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

-

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

-

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muuta lausuttavaa esityksestä.

Pelastakaa Lapset ei pidä kannatettavana, että työttömyyden perusteella maksettava yleistuki maksettaisiin kotoutumistukena, joka on esityksen mukaan tasoltaan täysimääräistä tavanomaista yleistukea heikompi ja vaikuttaisi ”jokseenkin kielteisesti kotoutumistuen saajien taloudelliseen tilanteeseen”.

Vaikka esityksen tavoitetta vahvistaa työn merkitystä Suomeen kotoutumisessa voi periaatteessa pitää kannatettavana, on tavoite epärealistinen ja haastava kun huomioi Suomen työttömyysasteen olevan EU:n korkein. Myös esityksessä todetaan, että kotoutumistuen työllisyysvaikutuksiin liittyy epävarmuutta ja varaumia ja että kotoutumistuen täysimääräinen työllisyysvaikutus jää vähäiseksi, vain muutamaan sataan henkilöön per vuosi, keskimäärin vuositasolla vielä vähäisemmäksi. Lisäksi todetaan alueellista vaihtelua palveluihin pääsyssä ja odotusajoissa, mikä voi vaikuttaa heikentävästi työllistymismahdollisuuksiin. Esitetty kuuden kuukauden tavoiteaikataulu palveluihin pääsyssä on pitkä, kun sen suhteuttaa kotoutumistuen saajan heikentyneeseen taloudelliseen tilanteeseen.

Esityksessä todetaan toimeentulotuesta annettuun lakiin tehtyjen muutosten voivan vaikuttaa käsillä olevan esityksen kohderyhmässä oleviin kotitalouksiin. Näitä vaikutuksia on tärkeää tarkastella yhdessä, jotta vaikutukset eivät kohdennu kasautuvasti samoille henkilöille ja muodostu kohtuuttomiksi. On myös välttämätöntä, että esityksen vaikutuksia tarkastellaan suhteessa mainittuun lasten kotihoidon tukeen ja Norjan malliin. Kuten esityksessä todetaan, siitä huolimatta, että esitykset eivät olisi toisistaan riippuvaisia, "olisi muutoksilla yhteisvaikutuksia samoihin henkilöryhmiin erityisesti silloin, jos huoltajalla ei olisi oikeutta kotihoidon tukeen eikä tällä olisi myöskään työtä tai koulutuspaikkaa."

YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen on mm. kirjattu velvollisuus huomioida lapsen etu ja taata lapsille riittävä elintaso ja sosiaaliturva. Lainsäädäntöhankkeita valmisteltaessa on tarpeellista tarkastella YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttien ohjeistusta valtiolle erityisesti lapsen edun ensisijaisuuden huomioimiseksi (CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf (lapsiasia.fi)) sekä lapsenoikeusperustaisen julkisen budjetoinnin varmistamiseksi (CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf (lapsiasia.fi)), jotta haavoittavassa asemassa olevien lasten oikeudet heille kuuluviiin resursseihin otetaan lainsäädäntötyössä asianmukaisesti huomioon.

Esityksessä on tunnistettu lapsuudessa koetun köyhyyden kauaskantoiset ja periytyvät vaikutukset ja olisikin tärkeää, että tällaisten vaikutusten lisääntymistä vältetään kaikin keinoin, myös käsillä olevassa esityksessä. On myös muistettava, että lapsilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa perheensä toimeentuloon ja työllistymiseen. Heillä on kuitenkin oikeus riittävään elintasaan ja sosiaaliturvaan perheissään. Lapsiin vaikuttavissa päätöksissä on huomioitava lisäksi kansallisen Lapsistrategian ja siihen sisältyvän EU-tasaisen lapsitakuun sitoumus lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa ja eriarvoisuuden vähentämisessä.

Lapsenoikeusnäkökulmasta emme pidä hyväksyttävänä, että esityksellä todetaan voivan olla "jokseenkin kielteinen vaikutus kotoutumistukea saavan vanhemman lasten taloudelliseen tilanteeseen". Vaikka vaikutukset eivät ulottuisi, kuten esityksessä huomautetaan, kaikkein vähävaraisimpiin kotitalouksiin perustoimeentulotuen kompensoivan vaikutuksen myötä, jää toimeentulotuen ulkopuolelle perheitä, joiden taloudellinen tilanne on tosiasiallisesti heikko ja joihin esityksen heikennykset tulevat osumaan kielteisesti. Ei ole hyväksyttävää, että näiden perheiden taloudellista pärjäävyyttä ja lasten mahdollisuuksia ja hyvinvointia heikennetään entisestään. Tämä

lisää arjen epävakautta perheissä. Lisäksi muotoilu ”jokseenkin kielteinen vaikutus” on ylimalkaisuudessaan epämääräinen ja se jättää todelliset vaikutukset epäselviksi.

Pelastakaa Lapset on peräänkuuluttanut lapsikorotuksen sisällyttämistä yleistukeen, jotta lapsiperheiden toimeentulo ja lapsen oikeus riittävään elintasoon ja sosiaaliturvaan voidaan turvata. Lapsikorotuksen tarve olisi tärkeää huomioida myös käsillä olevassa esityksessä.

Kotoutumistukena maksettava yleistuki voisi esityksen mukaan heikentää joidenkin perheiden taloudellista tilannetta lyhyellä aikavälillä, mutta pidemmällä aikavälillä vanhempien kielen oppiminen ja työllisyys voisivat taloudellisen tilanteen kohentumisen myötä vaikuttaa myönteisesti myös lasten mahdollisuuksiin. Lapsen oikeuksien toteutumista ei ole hyväksyttävää heikentää tässä hetkessä perustelemalla heikentämistä mahdollisesti tulevaisuudessa toteutuvilla parannuksilla. Perheiden taloudellisen tilanteen paranemiseen tulevaisuudessa liittyy monia epävarmuuksia, kuten jo mainittu heikko työllisyystilanne, eivätkä nämä tiedot ole omiaan tukemaan toimintaa, jossa lasten mahdollisuuksia ja oikeuksia heikennetään.

Esityksen mukaan ”lapsiperheköyhyyden eri mittarit yhdistyvät usein vanhempien vajaatyöllisyyteen. Vanhempien työllisyyttä tukemalla voidaan vähentää lapsiperheköyhyyttä. Työllisyysasteen nostaminen on hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita.” Tämä näkemys jättää huomioimatta sen tosiasian, että köyhyyttä ilmenee lapsiperheissä usein työssäkäynnistä huolimatta ja että lähes puolet köyhien lapsiperheiden huoltajista on työssäkäyviä (<https://www.julkari.fi/handle/10024/131589>). Olisikin tärkeää, että esityksessä tarkasteltaisiin lapsiperheköyhyyttä moniulotteisena yhteiskunnallisena ongelmana, jonka taustalla vaikuttaa monenlaisia asioita ja täten myös ratkaisuilta vaaditaan laaja-alaisuutta ja moniulotteisuutta.

Positiivisena asiana voi pitää esityksen huomioita siitä, että mikäli vanhemmalla on mahdollisuus vahvistaa riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoaan sekä yhteiskunnan tuntemustaan, voi tämä osaltaan tukea myös lapsen mahdollisuuksia opiskella ja kasvaa saaden myös tarvitsemansa tuen. Jotta kielitaito ja yhteiskunnan tuntemus voivat vahvistua, tarvitaan yhteiskunnalta hyvin toimivia ja laadukkaita kieli- ja kotoutumispalveluita sekä tukea työllistymisessä. Näitä palveluita tulee olla saatavilla viivytyksettä ja yhdenvertaisesti asuinpaikasta riippumatta.

Sarkia Aino
Pelastakaa Lapset ry